

ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ: ΑΠΟ ΤΑ ΛΑΘΗ ΤΩΝ ΜΝΗΜΟΝΙΩΝ ΣΤΗΝ ΒΙΩΣΙΜΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΛΥΣΗ

Των Σάββα Γ. Ρομπόλη

Ομότ.Καθ. Παντείου Πανεπιστημίου

Βασίλειου Γ. Μπέτση

Υποψ. Διδάκτ. Παντείου Πανεπιστημίου

Τα τελευταία επτά χρόνια (2010-2017) της οικονομικής κρίσης, της ύφεσης και των Μνημονίων στην Ελλάδα, έχει κυριολεκτικά, μεταξύ των άλλων, αποδιάρθρωθεί το Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης (ΣΚΑ), δεδομένου ότι οι δανειστές δεν επιδίωξαν τον εξορθολογισμό των παθογενειών του αλλά επέβαλαν και απαιτούν την επιβολή πολιτικών, οι οποίες είχαν και έχουν εισπρακτικό χαρακτήρα και το σημαντικότερο επιδιώκουν τη σταδιακή μετάβαση της κοινωνικής ασφάλισης από την συλλογική αντιμετώπιση του κινδύνου του γήρατος στην ατομική, υιοθετώντας το σύστημα της νοητής κεφαλαιοποίησης και θεωρώντας, επιστημονικά και τεχνικά **λανθασμένα**, τις ασφαλιστικές εισφορές των εργαζομένων ως φόρους. Από την άποψη αυτή, είναι φανερό ότι ο κεντρικός στόχος των Μνημονίων συνίσταται, μεταξύ των άλλων, στον περιορισμό του πεδίου του συστήματος κοινωνικής προστασίας στο όριο της φτώχειας και στην μεταφορά των κινδύνων στον ασφαλισμένο.

Η παρατήρηση αυτή σημαίνει ότι οι κοινωνικο-ασφαλιστικές παρεμβάσεις θα έπρεπε να είχαν και να έχουν εστιάσει στην αντιμετώπιση των παθογενειών καθώς και στην θωράκιση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, ώστε να μπορεί να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά, μεταξύ των άλλων, η οργανωτική και λειτουργική αναδιάρθρωση του, τα οικονομικά και κοινωνικά του ελλείμματα, το αναμενόμενο baby booming και η ανησυχητική αύξηση της γήρανσης του πληθυσμού. Όμως, η κεντρική αυτή επιδίωξη προϋποθέτει μελέτη και σχεδιασμό υλοποίησης, στηριζόμενο στις βασικές αρχές της αλληλεγγύης των γενεών (συλλογική αντιμετώπιση του κινδύνου του γήρατος), της αναλογικότητας (ανταποδοτικότητας) εισφορών-παροχών και της επιχορήγησης των ασφαλισμένων που είχαν λίγα χρόνια ασφάλισης λόγω ανεργίας ή είχαν χαμηλές αποδοχές κατά τον εργασιακό τους βίο. Αντίθετα, από το πρώτο Μνημόνιο, όπως εκ του αποτελέσματος αποδεικνύεται, ο στόχος των δανειστών ήταν η επιβολή του συστήματος της νοητής κεφαλαιοποίησης καθορισμένων εισφορών, προκειμένου να επιτευχθεί η χρηματοοικονομική ισορροπία του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης διαμέσου της συνεχούς περικοπής των παροχών η οποία επιτυγχάνεται με τους αυτόματους σταθεροποιητές. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι δανειστές για την επιβολή των αυτόματων σταθεροποιητών ανέπτυξαν το επιχείρημα της γενναιοδωρίας του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, ισχυριζόμενοι **λανθασμένα** ότι ο συντελεστής αναπλήρωσης ήταν 90% (70% από την κύρια σύνταξη και 20% από την επικουρική). Αντίθετα, ο μέσος συντελεστής αναπλήρωσης ήταν 70%, αφού η μέση σύνταξη το 2010 ήταν 1.250 ευρώ (μεικτά) και οι μέσες αποδοχές ήταν 1.650 ευρώ (μεικτά). Έτσι, με βάση την **λανθασμένη** αυτή άποψη, οι

δανειστές, από το πρώτο Μνημόνιο, έθεσαν ως ανώτατο όριο συνταξιοδοτικών δαπανών (κύρια και επικουρική σύνταξη) μέχρι το 2060 το 16% του ΑΕΠ. Παράλληλα, στο δεύτερο Μνημόνιο η συνέχιση των ασκούμενων περιοριστικών κοινωνικο-ασφαλιστικών πολιτικών, βασίσθηκε σε **δυσμενείς παραδοχές** των μελετών των δανειστών για την προοπτική της ελληνικής οικονομίας την περίοδο 2010-2060 (0,7% ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ, υψηλή ανεργία και πληθυσμό 8,6 εκατ. άτομα λόγω της υψηλής αρνητικής μετανάστευσης). Ειδικότερα για τον πληθυσμό στην Ελλάδα, ενώ όλες οι δημογραφικές προβολές από το 2007 και μέχρι το 2013 εκτιμούσαν τον πληθυσμό σε 11,3 εκ. άτομα το 2060 (Eurostat και Ageing Report 2009 και 2012), σε νέα πρόβλεψη (Ageing Report 2015) ο πληθυσμός στην Ελλάδα εκτιμάται σε 8,6 εκατομ. άτομα. Η αιτιολογία αυτής της **λανθασμένης**, κατά την γνώμη μας, εκτίμησης ήταν ότι θα υπάρξει υψηλό επίπεδο αρνητικής μετανάστευσης, με την έννοια ότι όχι μόνο δεν θα έρχονται οικονομικοί μετανάστες στην Ελλάδα, αλλά θα μεταβαίνουν όλο και περισσότεροι Έλληνες ως οικονομικοί μετανάστες σε χώρες του εξωτερικού. Πράγματι, τα αποτελέσματα των ασκούμενων πολιτικών των Μνημονίων, της ύφεσης, της λιτότητας, της υψηλής ανεργίας, της φτωχοποίησης και του χαμηλού επιπέδου διαβίωσης του πληθυσμού, λόγω των χαμηλών αμοιβών, θα οδηγήσουν στην υψηλή αρνητική μετανάστευση. Όμως, επιστημονικά, **δεν θεωρείται μεθοδολογικά ορθό** και έγκυρο μια συγκεκριμένη περίοδος οικονομικής ύφεσης (2010-2016) να προβάλλεται ως βασικό σενάριο εξέλιξης της ελληνικής οικονομίας κατά τα επόμενα 50 έτη και επιπλέον να χρησιμοποιείται για την αξιολόγηση της βιωσιμότητας του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης, επηρεάζοντας πτωτικά το σημερινό εισοδηματικό επίπεδο τόσο των συνταξιούχων, όσο και των εργαζομένων-ασφαλισμένων. Έτσι οι δανειστές, στηριζόμενοι σε αυτές τις μελέτες με τις δυσμενείς παραδοχές, επέβαλαν τις περικοπές των κύριων και των επικουρικών συντάξεων, οι οποίες έφτασαν κατά μέσο όρο στο 40% και σε ορισμένες περιπτώσεις έφτασαν και το 50%. Το μεγάλο, μεταξύ των άλλων, **λάθος** των δανειστών είναι ότι ενώ ανέμεναν από αυτές τις περικοπές των κύριων και των επικουρικών συντάξεων μια σημαντική μετατόπιση του αναμενόμενου έτους μηδενισμού των αποθεματικών, αντίθετα, η ραγδαία αύξηση της ανεργίας, η οποία προκάλεσε τη σημαντική μείωση των εσόδων από τις εισφορές, η σημαντική μείωση (27%) του ΑΕΠ, η οποία προκάλεσε την αύξηση του δείκτη των συνταξιοδοτικών δαπανών προς το ΑΕΠ, η εκρηκτική αύξηση (600.000 άτομα την περίοδο 2010-2015) του αριθμού των νέων συνταξιούχων και η μείωση των αποθεματικών των Ταμείων λόγω του PSI, οδήγησαν στην εξαφάνιση των πόρων (50 δις.ευρώ, 2010-2016) που «εξοικονομήθηκαν» από τις μειώσεις των συντάξεων, καθώς και στην μετατόπιση της εκτιμώμενης βιωσιμότητας του ΣΚΑ μόνο κατά δύο έτη. Η **λανθασμένη** αυτή, μεταξύ των άλλων, στρατηγική των δανειστών, η οποία οδήγησε, εκτός από την συρρίκνωση των αποθεματικών και στην εισοδηματική και κοινωνική εξάντληση μεγάλου τμήματος του συνταξιοδοτικού πληθυσμού, προσανατολίζει εκ νέου τους δανειστές στην επιβολή περαιτέρω μειώσεων των συντάξεων (π.χ. κατάργηση της προσωπικής διαφοράς με μείωση μέχρι 30% του επιπέδου των κύριων συντάξεων στους ήδη συνταξιούχους), προκειμένου να διατηρηθεί μέχρι το 2060 το όριο του ποσοστού του 16% των συνταξιοδοτικών δαπανών ως προς το ΑΕΠ. Στην κατεύθυνση αυτή, στις χρηματοοικονομικές προβολές των δανειστών, ο συντελεστής αναπλήρωσης των κύριων συντάξεων το 2060 θα είναι 48% και των επικουρικών συντάξεων θα είναι 8% με την εφαρμογή του συστήματος της νοητής κεφαλαιοποίησης με ρήτρα μηδενικού ελλείμματος. Αξίζει να σημειωθεί ότι στις σημερινές και μελλοντικές δυσμενείς συνθήκες του ΣΚΑ στην

Ελλάδα, συζητείται και προτείνεται από ορισμένους επιστημονικούς κύκλους η επέκταση της εφαρμογής του συστήματος της νοητής κεφαλαιοποίησης και στην κύρια σύνταξη, γεγονός που θα προκαλέσει σημαντικό κόστος στους κρατικούς προϋπολογισμούς των επόμενων ετών καθώς και στις γενιές της μετάβασης από το σημερινό στο νέο σύστημα της εξατομικευμένης ασφάλισης. Το κόστος μετάβασης (λαμβάνοντας υπόψη ότι η κρατική συμμετοχή θα περιορίζεται στα 8,5 δις ευρώ, όπως απαιτούν οι δανειστές), προκειμένου να καλυφθούν οι συντάξεις των σημερινών συνταξιούχων και τα δεδουλευμένα δικαιώματα της σημερινής γενιάς ασφαλισμένων, θα πρέπει, είτε να χρηματοδοτηθεί από το κράτος με επιχορήγηση της τάξης των 120- 150 δις. ευρώ τα επόμενα 15 έτη, είτε η σημερινή γενιά ασφαλισμένων να καταβάλλει εισφορές από τις οποίες θα λάβει παροχές που θα αντιστοιχούν στο 50%-60% των εισφορών που θα έχουν καταβάλλει στον εργασιακό τους βίο. Η **λανθασμένη** αυτή, τεχνικά και επιστημονικά, προοπτική, έγκειται στο γεγονός της θεώρησης ότι το κεφαλαιοποιητικό σύστημα υπερέχει του διανεμητικού συστήματος και ότι το κεφαλαιοποιητικό σύστημα δεν υπόκειται στον κίνδυνο της γήρανσης του πληθυσμού, στον οποίο υπόκειται το διανεμητικό σύστημα. Αντίθετα, η ορθή, τεχνικά και επιστημονικά θεώρηση, συνίσταται στο γεγονός ότι και τα δύο συστήματα είναι ισοδύναμα όταν είναι σχεδιασμένα με βάση τις αρχές της κοινωνικής ασφάλισης και της αναλογιστικής επιστήμης. Η πραγματική διαφορά έγκειται στο γεγονός των μακροοικονομικών επιδράσεων του κάθε συστήματος (κεφαλαιοποιητικού ή διανεμητικού) στην συνολική λειτουργία της οικονομίας και στην ορθότερη κατανομή των πόρων στην κοινωνία και αυτό επιτυγχάνεται αποτελεσματικά με το διανεμητικό σύστημα. Η παρατήρηση αυτή σημαίνει, ότι με το κεφαλαιοποιητικό σύστημα το τελικό αποτέλεσμα είναι η διεύρυνση των οικονομικών και των κοινωνικών ανισοτήτων, αφού τα υπό διαχείριση αποθεματικά καταλήγουν σε αποδόσεις των πολυεθνικών επιχειρήσεων, γεγονός που, στο βαθμό που το αφορά, έχει δημιουργήσει και τις αντιδράσεις των πολιτών στις πολιτικές αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης (brexit, εθνικισμός, ακροδεξιά), οι οποίες, μεταξύ των άλλων, επικεντρώνονται στην αποδιάρθρωση του συστήματος κοινωνικής προστασίας. Επιπλέον, το διανεμητικό σύστημα υπερέχει του κεφαλαιοποιητικού συστήματος, δεδομένου ότι δημιουργεί συνθήκες ισορροπίας μεταξύ αποταμίευσης και κατανάλωσης και αποτελεσματικό ρυθμό κυκλοφορίας του χρήματος από το ότι το κεφαλαιοποιητικό σύστημα, το οποίο ευνοεί την δημιουργία σημαντικών περιουσιακών στοιχείων εκτός του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης.

Επομένως, η οικονομικά βιώσιμη και κοινωνικά αποτελεσματική λύση, προκειμένου να αποφευχθεί η αποδιάρθρωση και η απαξίωση της κοινωνικής ασφάλισης στην Ελλάδα, κατά την περίοδο 2015-2030 (ανατροπή του διανεμητικού χαρακτήρα ο οποίος διατηρείται σε όλες τις ανεπτυγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης), συνίσταται, καταρχήν, στην αποκατάσταση των **λανθασμένων** επιλογών των δανειστών καθώς και στην διατήρηση της ταυτότητας και του χαρακτήρα της κοινωνικής ασφάλισης (διανεμητικό σύστημα καθορισμένης παροχής). Στην κατεύθυνση αυτή, η μακροχρόνια βιωσιμότητα του κοινωνικο-ασφαλιστικού συστήματος, ακόμη και με ύψος δαπανών κύριων και επικουρικών συντάξεων 16% του ΑΕΠ το 2060, σύμφωνα με την πρόταση των δανειστών, μπορεί εναλλακτικά να εξασφαλιστεί, σύμφωνα με την αναλογιστική μας μελέτη και επεξεργασία, με ποσοστό αναπλήρωσης 65% - 67%, όρια ηλικίας συνταξιοδότησης μέχρι 62 ετών (πρόωρες συντάξεις) και 67 ετών (πλήρεις συντάξεις), επίπεδο ασφαλιστικών

εισφορών προγενέστερο του Ν.4387/2016, τριμερή χρηματοδότηση, θεσμικές παρεμβάσεις οργανωτικο-λειτουργικού και κοινωνικο-ασφαλιστικού χαρακτήρα στο σκέλος των εισροών και των εκροών του ΣΚΑ, μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας σε ποσοστό 1,5%, αντίστοιχη αύξηση της απασχόλησης, διατήρηση του πληθυσμού της χώρας μας στα σημερινά επίπεδα και αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας.

Με άλλα λόγια, αναδεικνύεται ότι η οικονομικά βιώσιμη και κοινωνικά αποτελεσματική-εναλλακτική προοπτική του κοινωνικο-ασφαλιστικού συστήματος στην Ελλάδα, βασίζεται στην εξασφάλιση τεσσάρων καθοριστικών για το μέλλον του παραμέτρων: την αύξηση του ΑΕΠ, την αύξηση της απασχόλησης (όχι της ευέλικτης (gig economy) η οποία, σύμφωνα με πρόσφατη έρευνα μας κατά τα επόμενα χρόνια θα συμβάλλει στην ετήσια αύξηση των ελλειμμάτων του ΣΚΑ κατά 1,8 δις. ευρώ), την δημογραφική ανανέωση του πληθυσμού και την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, οι οποίες ελλείπουν ανησυχητικά κατά την σημερινή περίοδο.

Πιο συγκεκριμένα, απαιτείται να σχεδιαστούν και να υλοποιηθούν διαρθρωτικές παρεμβάσεις στο ενεργητικό (έσοδα) και στο παθητικό (παροχές-δαπάνες) του ασφαλιστικού συστήματος, ώστε να εξορθολογιστούν οι παθογένειες του παρελθόντος, να τονιστεί το αίσθημα της συνέχισης της ασφάλισης και της απρόσκοπτης καταβολής των εισφορών, να εξαληφθεί η εισφοροδιαφυγή και η εισφοροαποφυγή στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης, δεδομένου, κυρίως, της εγκαθίδρυσης της αναλογικότητας (ανταποδοτικότητας) των εισφορών-παροχών βασισμένης στην αρχή της αλληλεγγύης των γενεών. Παράλληλα, επιβάλλεται ο άμεσος σχεδιασμός και η υλοποίηση των αναγκαίων δημογραφικών πολιτικών, προκειμένου να ανανεωθεί ο πληθυσμός με την ανακοπή της πτωτικής τάσης του δείκτη γονιμότητας που παρατηρήθηκε την περίοδο 2010-2016 στην οποία οι θάνατοι υπερβαίνουν τις γεννήσεις, με αποτέλεσμα να συντελεστεί το φαινόμενο της φυσικής μείωσης του πληθυσμού (διαφορά γεννήσεων και θανάτων). Εκτιμούμε ότι η παρατηρούμενη αυξητική τάση της περιόδου 2000-2009 όπου ο δείκτης γονιμότητας από το 1,25 παιδιά ανά γυναίκα το 2000 αυξήθηκε σε 1,60 παιδιά ανά γυναίκα το 2009, ανακόπηκε εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, της ύφεσης και των ασκούμενων πολιτικών των Μνημονίων. Η παρατήρηση αυτή σημαίνει ότι η μετάβαση της ελληνικής οικονομίας σε συνθήκες ανάκαμψης σε συνδυασμό με την υλοποίηση των αναγκαίων δημογραφικών πολιτικών, θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην αύξηση του δείκτη γονιμότητας στο 1,80 παιδιά, προσεγγίζοντας το επίπεδο γονιμότητας της φυσικής ανανέωσης του πληθυσμού (2,1 παιδιά ανά γυναίκα σε ηλικία αναπαραγωγής). Συμπερασματικά, αναδεικνύεται με τον πιο σαφή και εύληπτο τρόπο, ότι η απομάκρυνση της ασκούμενης κοινωνικο-ασφαλιστικής πολιτικής από την εγκαθίδρυση μίας οικονομικά βιώσιμης και κοινωνικά αποτελεσματικής λύσης, θα οδηγήσει το Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλισης (ΣΚΑ), όπως από το 2010 μέχρι σήμερα, σε διαδοχικές περικοπές των συντάξεων, με ό,τι αρνητικά συνεπάγεται για την κοινωνική συνοχή, το κοινωνικό υπόβαθρο του ΣΚΑ, την μετανάστευση των νέων και την φτωχοποίηση του ασφαλιστικού και του συνταξιοδοτικού πληθυσμού.

